

Prof. Dr. Recep Akdur; KELİME HAZİNESİ VE DEMOKRASİ

[Gündem](#) / [Recep Akdur](#) — 13 Mayıs 2014

Türkçe sözlüklerde kelime; “kendi başına anlamı olan ses veya ses grubu olarak tanımlanır. Her biri soyut veya somut varlık ve kavramlara karşılık gelir.

İnsanlar, soyut veya somut varlık ve kavramları belleklerinde depolarken bunların karşılığı olan kelimeleri kullanır. Bu yönüyle kelime, hem kişinin deneyimlerini belleğe depolama hem de bu depoyu diğer insanlarla paylaşma aracıdır. Bundan ötürü kişilerin kelime hazinesinin büyüklüğü bir yandan onun yaşadığı deneyimlerle öğrendiği bildiği/ farkında olduğu olgu ve olayların hacmini gösterirken öte yandan da onun diğer insanlarla paylaşım/iletişim gücünü de gösterir.

Kelimeler dolayısı ile dil bilimsel, dinsel ya da felsefeye ilişkin her türlü düşüncenin de taşıyıcısıdır. Öte yandan dil, kültürü oluşturan en önemli öge olduğu gibi, kültürü elde etmenin, öğrenmenin araçlarından da biridir. Bütün bunların yanında da dil, toplumu, ulusu oluşturan ve ulusallığı sağlayan ana etkenlerden biri olarak da önem taşımaktadır.

Kişinin yaşamı boyunca öğrendiği ve belleğinde depoladığı kelimelerin tümüne toplam kelime hazinesi denir. Kelime hazinesi aktif ve pasif kelime hazinesi olmak üzere iki türlü işlev görür /işleyiş gösterir.

Kişinin aktif kelime hazinesi, günlük yaşamındaki okuma, yazma ve dinleme sırasında sürekli ve anlamını iyi bilerek kullandığı kelimelerden; **pasif kelime hazinesi** ise kişinin okuduğu ya da duyduğu zaman çağrışım yolu ile anlamını bildiği/tanıdığı ancak günlük yaşamda kullanmadığı/kullanamadığı kelimelerden oluşur. İnsanların anlamak için zihinsel süreçlerde işledikleri kelimeler pasif, anlatmak için zihinde işleyerek yeni yapılar oluşturduğu kelimeler ise aktif kelime olarak adlandırılabilir.

Bu iki hazinenin kelime sayısı birbirinden farklıdır. **Aktif hazinedeki sayı pasifteki kelime sayısından çok daha azdır.** Çünkü insanlar değişik konularda dinleyerek, okuyarak, görerek karşılaştığı binlerce kelimeyi anlamakta/bilmekte ancak yalnızca uğraşları ve ilgileri doğrultusunda seçtikleri kelimeleri kullanmaktadır.

Kişinin anlama yeteneği toplam kelime hazinesi ile ilgili iken anlatma ve yazma yeteneği yalnızca aktif kelime hazinesi ile sınırlıdır. Başka bir anlatımla insanların konuşma ve yazma kapasitelerini genellikle aktif kelime hazinesi belirlerken dinleme ve okuma kapasitelerini toplam kelime hazinesi belirler. Aktif kelime hazinesi ile pasif arasındaki fark büyükse, bu kişi dinlediğini ve okuduğunu anlayan; ama derdini anlatamayan bir insandır.

Daha ilkokulda yabancı dilde eğitime başlayan, sınavlarda seçenek işaretlemeye koşullandırılan, yalnızca kendisine öğretileni düşünmesine izin verilen, farklı düşüncelerini ifade etme ortamı bulamayan insanlar kelime hazinesini ya da anlatım yeteneğini geliştirmeye gereksinim duymuyor. Sonuçta, okuma alışkanlığı olmayan, 300-400 kelime ile konuşan ve kendini ifade etmekte zorlanan insanlar ortaya çıkıyor.

Toplam kelime hazinesi bakımından insanlarımız “çok fakir”. Bu nedenle de konuşur ya da yazarken derdini 300-400 kelimeyle anlatmaya çalışmakta, aynı cümleleri tekrarlayıp durmaktadır. Okuduğunu duyduğunu ise kısmen anlamakta bazen de hiç anlamamaktadır. Var olan bilgilere göre gerek toplam kelime hazinesi ve gerekse aktif ve pasif kelime hazineleri açısından gelişmiş ülkelerin çok gerisindeyiz. Nitekim OECD üyesi 40 ülkede yürütülen **Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı (PISA)** sonuçlarına göre ilköğretim son sınıf öğrencilerinin yazılı bir metni okuyup anlama becerisinde Türkiye 33. sırada gelmektedir.

Araştırmacılar İngiltere ve ABD’de 6-7 yaşına gelen bir çocuğun aktif olarak 3000–4000 kelime kullandığını belirtiyor. Bir araştırmaya göre; Amerika’daki altı yaş çocukların aktif kelime hazinesi 2600, pasifi ise 14700; bu 10 yaş çocuklarda 5500-34300; 14 yaş çocuklarda ise 8500- 62500. İngilizler ve Almanlar, aktif kullanım için okul öncesi çocuklarda 2000, 7-12 yaş grubunda ise 5000 kelime öğretmeyi hedefliyor.

Millî Eğitim Bakanlığı’nın 1985’de hazırlattığı ‘Türkçe Eğitimi ve Öğretimi’ adlı kitapta “insanlarımızın ortalama olarak 1000-3000 kelime kullanarak konuştuğunu; eğitim düzeyi yükseldikçe kullanılan kelime sayısının arttığı belirtiliyor. Aynı kitapta kültürlü bir kişinin aktif kelime hazinesinde 20-25 bin kelime buldurması; kendini yetiştirmiş bir insanın ise bu sayıyı 40 bine kadar yükseltmesi gerektiği yazıyor.

Afyon Kocatepe Üniversitesi’nde, Afyonkarahisar il merkezindeki ilköğretim 5. ve 8. sınıflar ile lise son sınıf öğrencilerinin sözlü anlatımdaki aktif kelime hazinesini ölçmek amacı ile bir yüksek lisans tezi yapılmış. Bu çalışmada; öğrencilerin sözlü anlatımdaki aktif kelime hazinesinin yaklaşık olarak; 5. sınıfta 1030, 8. sınıfta 1223, 11. sınıfta ise 1539 olduğu bulunmuş. Bu araştırmaya göre; orta öğretimi bitirmek üzere olan 18 yaşındaki bir Türk gencinin, bildiği ve konuşurken kullandığı kelime sayısı 1500 civarındadır.

Dilbilimci Prof. Dr. Tuncer Gülensoy’a göre, “Türkçe kelime hazinesi ve gramer bakımından dünyanın en zengin dillerinden biri. Ancak nüfusun büyük çoğunluğu Türkçenin yalnızca %05’ini kullanıyor”. “Türkçede 78 bin ana kelime olmasına karşın, insanlarımız günlük yaşamlarında ortalama 330-400 kelime kullanarak konuşuyor. Diğer kelimeler ise neredeyse hiç kullanılmadığı için adeta köreliyor. Yeteri kadar beyin jimnastiği yapmama, okuma ve düşüncede tembellik, edebiyata ilgisizlik, kelime sayısını hızla azaltıyor” Sayın Gülensoy, yaptıkları araştırmalarda “kırsal kesimdeki insanların günlük yaşamında yalnızca 40-50 kelime kullandıklarına şahit olduklarını belirtiyor”.

Bireyin sahip olduğu kelime hazinesi, onun anlama ve anlatma kapasitesini yani zihinsel gelişmişliğini gösterir. Aynı zamanda sosyal beceri ve bu becerileri kullanma düzeyinin de göstergesidir. Düşünceler dil aracılığı ile şekillendirilir ve başkalarına iletilir. Kişi ve toplumlarda düşüncenin gelişmesini sağlayan temel öge dildir Kelime ve kavram zenginliği düşünce zenginliği demektir. İnsanın kelime ve kavram yönünden zengin bir birikime sahip olması, düşüncede de zengin ve akılcı olmasını, dolayısı ile de demokrat olmasını sağlar.

Demokratik ulus ve devletleri ise demokrat insanların kuracağına/oluşturacağına kuşku yoktur.

İLK KURŐUN